

připomenuta Karlova pověstná snaha o získání relikvií. Lucemburk povznesl zdejší kolegiální chrám sv. Petra a Pavla věnováním relikvie v podobě části oltářní desky z pisánské baziliky San Pietro a Grado, na níž měl údajně sv. Petr vykonat první křesťanskou bohoslužbu na italské půdě (Helena Soukupová). V průběhu let se vyšehradská relikvie ztratila, v roce 2010 však arcibiskup z Pisy věnoval kapitule nový úlomek pisánské desky, jejíž petrologický rozbor (Jan Zavřel – Vladimír Žáček) vhodně doplňuje předešlý text.

Z příspěvků o mladší historii Vyšehradu stojí za zmínku historiografická studie, jež pojednává o zápisích archeologa a památkáře Mořice Lüssnera, který v osmdesátých letech 19. století barvitě popsal a zakreslil mnohá, dnes již kvůli přestavbám ztracená archeologická svědectví o pozůstatcích středověkého Vyšehradu (Helena Soukupová). Součástí publikace jsou i nečetné umělecko-historické statě (Zuzana Všetečková, Dalibor Lešovský) a rozbor raně novověké příručky pro dodržování kázně námezdních pracovníků, která je součástí vyšehradské kapitulní knihovny (Jan Kotous).

Královský Vyšehrad IV. si po vzoru předcházejících dílů zvolil široký zorný úhel, kvůli čemuž působí chvílemi značně nesourodě. Zatímco archeologická část sborníku přináší poměrně nosný a celistvý obraz geneze sídla, historická část trpí jistotou nevyvážeností. Vedle příspěvků založených na podrobném studiu pramenů se zde nachází i články spíše shrnujícího charakteru. Sporné je zejména zařazení titulů, které se k Vyšehradu vztahují jen volně a v zásadě řeší, ač mnohdy velmi precizně, jinou látku (Ivo Kořán, Miloslav Pojsl, Vratislav Vaníček, Karolína Adamová – Antonín Lojek). Na zvážení je i řazení příspěvků dle čistě chronologického klíče. Interdisciplinární charakter a občasně tematické překryvy mezi jednotlivými tituly by si žádaly řazení spíše podle jednotlivých oborů, zejména u témat archeologických. Po formální stránce se dá publikaci vytknout nejednotná citační norma.

Sborník *Královský Vyšehrad IV.* působí jako disiecta membra, což podtrhuje i absence úvodního či závěrečného slova redakce. V řadě konkrétních studií ale naše znalosti o podobě a historii tohoto významného místa výrazně prohlubuje.

VOJTĚCH VEČEŘE

Milena HAUSEROVÁ – Tomáš KOCOUREK – Štěpán SVOBODA – Miroslav ŠMIED, *Kostel svatého Jakuba Většího v Rovné u Stříbrné Skalice*, Občanské sdružení pro ochranu přírody, krajiny a rozvoj zdravého kulturně společenského života Stříbrnoskalicka, Stříbrná Skalice 2013

52 s., ISBN 978-80-260-3986-0

Nevelká brožurka přibližuje jednu z nejvýznamnějších památek středověké románské architektury, kostel sv. Jakuba na okraji Stříbrné Skalice. Knížka určená širšímu publiku je průvodcem po dějinách a architektuře tohoto v mnoha směrech unikátního kostela. Jejím vydavatelem, Občanskému sdružení pro ochranu přírody, krajiny a rozvoj zdravého kulturně společenského života Stříbrnoskalicka, musíme připsat zásluhu nejen za anotovaný spisek, ale především za postupnou obnovu a rekonstrukci samotného kostela a také za jeho pravidelné zpřístupňování veřejnosti.

Publikace obsahuje čtyři nestejně dlouhé kapitoly. Autorkou úvodní statě (Vývoj stavby a jejího poznání) je vynikající znalkyně románské architektury Milena Hauserová. Čtivou a přístupnou formou zprostředkovává čtenáři přehled starších názorů na stavební vývoj kostela, vyvrací jednotlivá tvrzení a předkládá vlastní, aktuální představu o proměnách stavby. Přitom je poněkud skromně zamlčen zásadní autorčin přínos pro nový model (podrobná argumentace byla publikována v časopise *Zprávy památkové péče* 70, 2010). Původní představa počítala s nejméně dvěma fázemi románské stavby a s existencí unikátní věžové tribuny. Hauserová jednoduchými a logickými argumenty tuto představu vyvrací a dokládá, že kostel byl od počátku typickým jednolodním kostelem s pavlačovou tribunou v západní části lodi, přístupnou jednak schodištěm podél jižní stěny do lodi, jednak z exteriéru portálem v úrovni prvního patra.

Autorka si už několikrát povšimla nesouladu mezi výškou portálu a podlahou tribuny, na kterou se muselo sestupovat po několika stupních. Logicky z toho odvozuje, že poloha portálu musí reagovat na výškovou úroveň sousední stavby, se kterou byl kostel zřejmě spojen. Analýza komunikačního schématu kostela tak zároveň vypovídá o podobě dalších staveb v areálu, v tomto případě nejspíše rezidence vlastníka kostela. Další klíčové zjištění je spojeno se dvěma arkádami, prolomenými do východní stěny

věže. Hauserová si všimla, že pískovcové články s tesanou šroubovicí na sebe vzájemně nenavazují; z toho plyne nepůvodnost jejich osazení. Dokládá, že původně se jednalo o ostění oblouků pavlačové tribuny; po jejím odstranění byly prvky využity k lemování jednak rozšířeného vstupu, jednak nového otvoru v patře věže, kde byla zřízena zpěvácká kruchta.

Druhá kapitola (Výzdoba a vybavení kostela) je dílem Miroslava Šmieda. Podrobně popisuje malířskou výzdobu kostela, která svým rozsahem patří k nejzachovalejším památkám raně středověkého výtvarného umění. Díky tomu je možné poměrně přesně rekonstruovat původní ideový záměr, byť i v tomto případě existují možnosti alternativních výkladů. Hlavní část malířského cyklu je umístěna do apsidy, kde je vymalována legenda o životě patrona kostela, sv. Jakuba, doplněná postavami Krista a dvanácti apoštolů. Jižní a severní stěna je věnována výjevům ze života Ježíše Krista, rozvrženým do obvyklých vodorovných pásů. Západní stěna pak byla vyzdobena v přízemí (pravděpodobně) scénami ze života sv. Prokopa, v patře legendou o sv. Mikuláši.

Malířská výzdoba západní stěny bývá označována jako druhá, mladší fáze malířské výzdoby. Protože jsou na rozdíl od předchozí kapitoly předkládány pouze interpretace a nikoliv argumenty, není zcela jasné, zda datování opravdu vychází ze stylového rozboru, nebo zda je více ovlivněno starším a nyní odmítnutým názorem o dvou fázích stavby, přičemž právě domnělá věžní empora měla být výsledkem mladší románské přestavby. Pokud jsou pro dvojí dataci uměleckohistorické doklady, nejsou v publikaci dostatečně zdůrazněny. Jen letmo jsou zmíněny kamenné sošky na jižní fasádě kostela. V rozporu s názvem kapitoly se nedozvídáme prakticky nic o vybavení kostela, a to jak o zaniklém mobiliáři, tak o dochovaných prvcích (původní oltářní stípe, odkládací nika, gotické sanktuarium).

V dalších dvou, rozsahem jen velmi skromných, nicméně důležitých kapitolách se osudům a restaurování varhan, původně zakoupených ze zrušeného Sázavského kláštera, věnuje Štěpán Svoboda, a Tomáš Kocourek pak podobě nových kostelních lavic, pořízených v roce 2012. Jejich jemná a nenásilně působící výzdoba je odvozena z architektonické výzdoby románského kostela – křížek ze štítového okénka inspiroval výzdobu bočnic a obloučkový vlys portálu se objevuje na dekoru opěradel.

Na závěr je třeba se krátce zastavit u formální podoby publikace. Ocenit lze (bohužel stále nesamozřejmou) kvalitní práci grafika a kvalitní

tisk na kvalitním papíře, což z četby v podstatě účelového průvodce činí i estetický zážitek. Kniha je navíc doplněna německým překladem kompletního textu, úsporně, avšak přehledně vytištěného petitem v závěru publikace, a podrobným půdorysem s analýzou stavebního vývoje. Zadní obálka je užitečně opatřena schematickou mapkou a popisem možností cesty ke kostelu (autem, autobusem i vlakem). I takovéto zdánlivé drobnosti jednoznačně svědčí o zodpovědném přístupu a rozmyslu vydavatele.

MARTIN ČECHURA

Kolektiv autorů, *Kostel Stětí sv. Jana Křtitele v Dolních Chabrech*, Občanské sdružení na ochranu památek v Dolních Chabrech, Praha 2011

40 s., ISBN 978-80-260-0416-5

Útlý sešit přináší aktuální shrnutí poznatků o jednom z našich nejvýznamnějších románských vesnických kostelů. Na jeho obsahu se podíleli přední odborníci na archeologii, paleografii a středověkou nástěnnou malbu. Po krátkém historickém exkurzu seznamuje Michal Tryml s poznatky stavební historie a výsledky dlouholetého archeologického výzkumu, který zde proběhl v sedmdesátých letech 20. století, a následně také revizního výzkumu z roku 2010. Ten umožnila především skutečnost, že vykopávky zůstaly po celou dobu odhaleny pod podlahou kostela.

Podélný jednolodní kostel, zakončený na východě půlkruhovou odstupněnou apsidou, byl vybudován asi v poslední třetině 12. století. Po obnově kostela ve třicátých letech 20. století můžeme pozorovat odhalené opukové kvádrkové zdívo, členěné na nárožích a na apsidě lizénami. Na pohled nejzajímavější je původní románský štít, který byl při gotické přestavbě nadezděn do strmějšího tvaru. Kostel je jinak na zajímavé architektonické detaily chudý. Na prvním místě lze jmenovat dochovanou patku románského sloupu, který podpíral západní tribunu a byl objeven během archeologického výzkumu spolu s analogickými patkami přístěnných přípor tribuny. Pod podlahou kostela se podařilo lokalizovat pozůstatky tří předchozích vývojových fází kostela v superpozici.

Současnému kostelu předcházela velká rotunda – v interiéru byly nalezeny základy podkovovité apsidy. Většina půdorysu rotundy však zasahovala